

Gilbert Achcar intervjuad av Poul Jay*

Endast folkrörelsen kan ge Egypten demokrati

Paul Jay. Kan president Hosni Mubaraks Egypten betecknas som en militärdiktatur?

Gilbert Achcar. Javisst. Faktum är att Egypten har varit en militärdiktatur sen statskuppen mot kung Farouk 1952. Således, även om regimen de senaste årtiondena har haft en civil fasad, är det armén som hela tiden har utgjort ryggraden i landets politik.

Paul Jay. Kan du ge oss en kortfattad översikt av statskuppen, under överstelöjtnanten Gamal Nasser, som gjorde slut på kungadömet.

Gilbert Achcar. Situationen i Egypten var 1952 att likna vid den vi har nu 2011. Det var ytterligt explosivt i landet, med kraftiga sociala motsättningar och en stor allmän ofredstillställelse. Några år innan hade Egypten erfarit en våg av sociala strider, som nådde sin höjdpunkt 1946. Kungadömet, som stöddes av briter, var mycket hatat. Därtill kom vreden över de arabiska, inklusive den egyptiska, arméernas nederlag i striden om Palestina 1948.

Arbetarrörelsen var emellertid ganska svag och de liberala krafterna hade inte nog anslutning för att kunna leda en folkrörelse. Den största organiserade politiska kraften var det muslimska brödraskapet. De som dock kom att gripa makten var en grupp arméofficerare, alltså inte armén. Dessa "fria officerarna" såsom de kallade sig, utgjorde därefter en kommitté vari alla viktiga strömningar i den egyptiska oppositionen var företrädare, från sympatisörer till det muslimska brödraskapet, till det kommunistiska partiet och däremellan nationalisterna och i början även några liberaler.

Ett av oppositionens krav, vilket även varit den nationella rörelsens krav från dess begynnelse, var Suezkanalens nationalisering. Kanalen var av största vikt för Egyptens ekonomi och kunde således inte ägas av utländska – dvs brittiska och franska – intressen. Nasser blev, två år efter statskuppen, president 1954 och Suezkanalen nationaliserades 1956. Det skedde efter att USA vägrat ge Egypten ekonomiskt stöd. Nationaliseringen ledde emellertid till ett gemensamt brittisk-franskt-israeliskt anfall, vilket inte var i USA:s eller Sovjetunionens intresse. De satte tryck på dem att dra tillbaka styrkorna, vilket också skedde.

Slutresultatet gjorde Nasser till en hjälte både i den arabiska och den tredje världen. Nasser, som inte var någon egyptisk nationalist, strävade först och främst efter en regional arabisk samordning.

I Egypten hade Nassers program till en början varit ganska så måttlig med mål som nationell suveränitet och en omfördelning av jorden. Efter Suezkrisen 1956 kom hans politik att ta en radikalare vändning. Regeringen började att också nationalisera kapitalisters egendomar och från och början på 1960-talet kallade man sig socialistisk.

Paul Jay. Vad var Nassers förhållande till den icke-militära egyptiska eliten?

Gilbert Achcar. I praktiken kom militären att ersätta den tidigare härskande klassen. Först skedde det inom politiken och sedan även inom näringslivet. Armén tog över ledningen av landets ekonomi. Landet kom att få en sorts statskapitalism, med en dominans av den

* Intervjun är ett sammandrag av "Egypt: Obama Reacts to Strategic Blow" (12 feb. 2011), "The History of Military Dictatorship in Egypt" (13 feb. 2011) och "After Nassers Death Sadat Turned Egypt into US Client State" (17 feb. 2011) som Gilbert Achcar gav Paul Jay på The Real News Network (Washington) <<http://therealnews.com>> ö.a..

offentliga sektorn. Nassers regim var ekonomiskt sett en av de mest radikala nationalistiska regeringar som någonsin har funnits.

Paul Jay. Hur förhöll sig USA till Nasser?

Gilbert Achcar. Efter det att Nassers regim från mitten av 1950-talet allt mer närmat sig Sovjetunionen började USA att se Egypten som ett slags Kuba av idag. Dvs som en slags socialistisk stat, i förbund med Sovjetunionen. Den av USA:s partner som försökte motverka Nassers inflytande i Mellanöstern var i främsta rummet det saudiarabiska kungadömet. USA kom att utnyttja den saudiska religiösa fundamentalismen som en motvikt till Nassers sekulära arabnationalism. Saudierna och amerikanerna stödde det muslimska brödraskapet, som var Nassers bittraste motståndare och som försökte mörda honom 1954. Den islamistiska fundamentalismens framväxt efter 1970-talet är således intimt sammankopplad med det stöd som USA gav den i sin kamp mot de progressiva krafterna och vänsterströmningarna i regionen. Det blev dock det israeliska sexdagarskriget 1967 som knäckte ryggen på Nassers regim.

Paul Jay. Är det inte så, såsom israelerna hävdar att de 1967 hade goda skäl att anta att Egypten förberedde ett anfall på dem och att det var detta som föranledde dem att slå ut det egyptiska flygvapnet, såsom de gjorde med sin överraskningsattack. Dvs finns det nåt korn av sanning i detta?

Gilbert Achcar. Sett utifrån israelisk synpunkt kan kriget ses som ett preventivt krig. Men i varje fall USA hade information om att Egypten inte hade för avsikt att anfälla Israel. Egypten och Israel stod dock på kontrakurs med varandra och en israelisk ockupation av Gazaremsan och Västbanken hade när allt kommer omkring lett till ett krig; Således var det för Israel bättre att slå till först, man hade ju ändå för avsikt att ockupera.

Efter krigsförlusten höll Nasser ett TV-tal där han förklarade sin avsikt att avgå. Men han var – i jämförelse med de nuvarande arabiska ledarna – omåttligt populär och i enorma demonstrationer i Kairo och i hela Egypten uppmanades han att förbli på sin post. Populariteten berodde på att flertalet av egyptierna hade fått det bättre under hans regim. I jämförelse med resten av den arabiska världen var de egyptiska arbetarnas villkor i de nationaliserande företagen – vilka utgjorde den största delen av industrin – ganska så godtagbara. Egypten hade gjort avsevärda sociala framsteg, fransett frånvaron av politiska rättigheter (politiska partier blev förbjudna 1953), rättsosäkerheten och ett bristfälligt undervisningsväsende. Det var de sociala förbättringar som för en stor del av befolkningen kompenserade faktumet att de levde i en militärdiktatur;

Paul Jay. Är det detta varför militären har ett så gott rykte i Egypten? Vad skedde därefter med Nasser?

Gilbert Achcar. Han förblev vid makten i ytterligare tre år till sin död 1970. Efterföljaren blev Anwar El Sadat, också han en tidigare fri officer, men en av de mest högervridna i den militära klicken. Sadat påbörjade med en gång att rensa ut allt som varit Nassers politik. Det blev en liberalisering av det slag som senare skulle komma att kallas "strukturellt anpassningsprogram". Egypten bröt sin samverkan med Sovjetunionen. 1972 fick alla sovjetiska rådgivare åka hem. Man knöt istället band med USA. Landet blev en av USA:s strategiska partner. Så, om radarparet president Richard Nixon och utrikesministern Henry Kissinger förlorade i Vietnam när USA 1973 måste dra sig tillbaka, inhämtade man vid samma tidpunkt istället en vinst med att knyta Egypten till sig. Något som var avsevärt viktigare eftersom Mellanöstern är betydelsefullare. Detta förklarar också varför Egypten efter Israel är den stat som av USA får den största ekonomiska hjälpen av alla länder i regionen. Det mesta av stödet

är militärt. Den egyptiska armén av idag har inget kvar från Nassers tid. I kriget 1973 mot Israel, som slutade utan territoriella förändringar, hade Egypten inledningsvis framgångar. Kriget beskrevs av Sadat som en seger, vilket det sannerligen inte var.

Sadats liberalisering av ekonomin med dess privatiseringar hade svåra sociala följder; inflation, arbetslöshet osv, osv. Och Sadat blev allt mera illa omtyckt. 1977 bröt det ut en massrevolt efter att priset på bröd hade höjts. 1981 mördades Sadat. Då var Egypten en amerikansk satellit. Och armén hade blivit en slags kapitalistisk kartell, som hade egna industrier och ekonomiska intressen.

Paul Jay. Armén tycks de gångna veckorna ha spelat sina kort väl. Näst demonstranterna framstår även de som hjältarna. Vad kommer nu att ske?

Gilbert Achcar. Jag kan gott begripa människornas glädjeyra i Egypten. Det som skett är något enormt. Men Mubarak lämnade makten åt det högsta befälet i armén. Det visar på den stora svagheten som upproret hade dvs frånvaron av ett alternativ till Mubarak och armén. För Mubarak var endast toppen på isberget dvs av militärens makt;

Paul Jay. Ville USA ha Mubarak kvar med en eller annan reform?

Gilbert Achcar. Det viktigaste för USA är att man har kontroll över landet. Att militären nu håller i tömmarna kommer utan tvivel att lugna USA. Det samma gäller Israel. Armén är fortfarande maktens centrum i Egypten och därmed består också alla de inrättningar som under årtionden har skött affärerna.

Paul Jay. Vad anser du om president Barack Obamas reaktion på Mubaraks avgång?

Gilbert Achcar. Han försöker uppenbarligen göra det bästa av motgången för USA:s intressen i regionen. Vad Obama bemödar sig – på sitt vis – är att framställa händelserna i Egypten som ett bevis på den amerikanska demokratins attraktionskraft. Och det är nog så till en del. Vi kan jämföra med reaktionerna i Syrien. Där framställs Mubaraks avgång som ett slut på "Camp David regimen" dvs som ett slut på den regim som slutit fördrag med Israel och USA. Regimen i Syrien försöker på detta sätt få det att framstå som om vågen av demokratikrav inte har varit det väsentligaste.

Paul Jay. Tror du att den nya egyptiska regeringen kommer att ändra sin politik visavi Gaza? Muhammed ElBaradei, den liberala oppositionsledaren, har sagt att han inte kommer att säga upp avtalet med Israel men väl att blockaden gentemot Gaza ska upphävas. Vad ska vi tänka om detta?

Gilbert Achcar. Jag tror inte att armén kommer att göra något, om man inte sätts under ett folkligt tryck. Därför är det av avgörande betydelse vad folkrörelsen kommer att göra de kommande veckorna och månaderna. Naturligtvis kommer inte den folkliga mobiliseringen, som ledde till Mubaraks fall, att kunna vidmakthållas men om alla de demokratiska och sociala kraven plus solidariteten med palestinierna ska vinnas så innebär det att striden måste fortsättas

Paul Jay. Det är således av största vikt för USA att armén har kontrollen. Vad kommer USA att göra för att det ska förbli så?

Gilbert Achcar. USA kan inte göra så mycket. De kommer naturligtvis att hjälpa armén med råd och materiellt och finansiellt stöd. Men det är det enda de kan göra. USA kan inte på något synligt sätt gripa in i händelserna. Det är kraftförhållandena i själva Egypten som kommer att fälla utslaget. Vi kunde se under dagarna innan Mubarak avgick att armén var

ovillig att godta en amerikansk påtryckning. Så jag tror inte att USA kan göra så mycket för att påverka händelsernas gång.

Paul Jay. Hur förhåller sig de egyptier som deltog i protesterna till USA?

Gilbert Achcar. Kritiken mot USA var mycket påtaglig i folkrörelsen. Många människor såg USA som Mubaraks stöttepelare och USA:s motstridiga uttalanden har varit tydliga nog. De egyptiska liberalerna som ser USA som den potentiella partnern är i klar minoritet i rörelsen. Flertalet människor i Egypten är motståndare till USA:s politik i regionen. Och se bara på hur politiken har gestaltat sig. Anfallet och ockupationen av Irak, det fortlöpande stödet för den gentemot palestinierna allt mer förtryckande israeliska regeringen. President Obama har inte förändrat något av detta.

Paul Jay. Kommer folkrörelsen att bedarra med en militär övergångsregering,

Gilbert Achcar. Det är den stora frågan. Det är mycket sannolikt att armén kommer att bilda en regering med företrädare för oppositionen mot Mubarak, men att protesterna kommer att fortgå såsom sker i Tunisien. Jag menar att ungdomen, den radikalare delen av folkrörelsen, är på det klara med att detta bara är början. Och med tanke på det massomfång som folkrörelsen hade kommer militären att bli tvungen att göra en och annan demokratisk eftergift. Den lösning som USA hoppas på är något liknande det turkiska exemplet där armén numera håller sig på avstånd från politiken och ekonomin och sörjer för att det inte uppstår något egentligt hot mot dem som makten haver.

Paul Jay. Ifall du hade tillfälle att samtala med ungdomarna i rörelsen vad för råd skulle du ge dem?

Gilbert Achcar. Jag tror inte att de är i något större behov av råd. De har krävt en civil regering och de kommer att hålla armén under uppsikt. Armén har lovat förändringar i grundlagen men folkrörelsens radikala flygel kräver mer än detta. De kräver val till en grundlagsstiftande församling som kan anta en ny författning. Det är naturligtvis ett mycket ingripande krav men kravet är absolut nödvändigt ifall demokrati ska uppnås.

Vi har de senaste dagarna sett begynnelsen av en strejkvåg och bildandet av oavhängiga fackföreningar. Det är just detta som Egypten är i behov av. Det är begripligt att folk koncentrerat sig på de politiska förhållandena men ett av de största problemen, under årtiondena av diktatur, har varit frånvaron av oavhängiga löntagarorganisationer. En demokrati värd namnet är liktydig med frihet för den organiserade arbetarrörelsen, att kunna kämpa för de egna kraven.

Grenzeloos (Amsterdam) den 18 februari 2011. Redigerad översättning Per-Erik Wentus.